

DUAL TA'LIM TIZIMIDA INGLIZ TILINI O'QITISHNING METODIK ASOSLARI

Madaminova Muxarram Saidahmad qizi

Baliqchi tuman 1-son texnikumi ingliz tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada dual ta'lim tizimi sharoitida ingliz tilini o'qitishning metodik asoslari keng yoritilgan. Dual ta'limning nazariy mohiyati, uning amaliyot bilan integratsiyalashgan xususiyatlari hamda ingliz tilini kasbiy yo'naltirilgan holda o'qitish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Ingliz tilini o'rgatishda kommunikativ, kompetensiyaviy va faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvlarning dual ta'limdagi o'rnini ilmiy asoslanadi.

Kalit so'zlar: dual ta'lim, ingliz tili metodikasi, kasbiy kompetensiya, kommunikativ yondashuv, integrativ ta'lim.

METHODOLOGICAL BASIS OF TEACHING ENGLISH IN THE DUAL EDUCATION SYSTEM

Abstract

This dual education research study broadly focuses on the methodological foundations of teaching English. Analysis of dual education from a theoretical perspective, its integration with practice and the means of teaching English in a professional manner. The role of communicative, competency-based and activity-

oriented physical formations in teaching English in dual education is scientifically substantiated.

Keywords: dual education, English methodology, professional competence, communicative production, integrative education.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В СИСТЕМЕ ДВОЙНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

Данное исследование в области дуального образования в широком смысле посвящено методологическим основам преподавания английского языка. Проведен анализ дуального образования с теоретической точки зрения, его интеграции с практикой и средств профессионального преподавания английского языка. Научно обоснована роль коммуникативных, компетентностно-ориентированных и практически ориентированных физических форм в преподавании английского языка в дуальном образовании.

Ключевые слова: дуальное образование, методика преподавания английского языка, профессиональная компетентность, коммуникативное производство, интегративное образование.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uni mehnat bozori talablariga moslashtirish global ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, mutaxassislarni tayyorlashda nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash muhim vazifalardan biridir.

Shu nuqtayi nazardan, dual ta'lim tizimi zamonaviy ta'limning eng samarali shakllaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Dual ta'lim tizimi — bu ta'lim muassasasi va ishlab chiqarish (yoki tashkilot) hamkorligida olib boriladigan, o'quv jarayonining muhim qismi bevosita amaliy faoliyat bilan bog'langan ta'lim shaklidir. Ushbu tizimda o'quvchilar nazariy bilimlarni ta'lim muassasasida, amaliy ko'nikmalarni esa real ish muhitida egallaydilar. Bunday yondashuv bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega.

Chet tillarini, xususan ingliz tilini o'qitish jarayonida dual ta'lim tizimi alohida ahamiyatga ega. Chunki ingliz tili bugungi kunda nafaqat umumiy muloqot vositasi, balki kasbiy faoliyatning ajralmas qismiga aylangan. Texnika, iqtisodiyot, axborot texnologiyalari, tibbiyot va xizmat ko'rsatish sohalarida ingliz tilini bilish mutaxassisning raqobatbardoshligini belgilovchi muhim omildir. An'anaviy ingliz tili darslarida ko'proq nazariy bilimlar va umumiy til kompetensiyasi shakllantiriladi. Dual ta'lim sharoitida esa ingliz tilini kasbiy kontekstda, real vaziyatlar asosida o'rgatish imkoniyati kengayadi. Bu esa tilni o'zlashtirish jarayonini yanada mazmunli va motivatsiyali qiladi.

Metodik nuqtayi nazardan, dual ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitish o'qituvchidan yangicha yondashuvni, innovatsion metod va texnologiyalardan samarali foydalanishni talab etadi. Darslar kommunikativlik, interfaollik va amaliy yo'naltirilganlik asosida tashkil etilishi lozim. Maqolaning maqsadi dual ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitishning metodik asoslarini ilmiy jihatdan tahlil qilish,

samarali metod va yondashuvlarni aniqlash hamda ularning amaliy ahamiyatini asoslab berishdan iborat.

Ilmiy asos sifatida Lev Vygotskiyning sotsial konstruktivizm nazariyasi, xususan, yaqin rivojlanish zonasi (Zone of Proximal Development) qo'llaniladi. Vygotskiy fikricha, til malakalari ijtimoiy muloqot orqali rivojlanadi, dual ta'lim esa buni o'qituvchi va ish beruvchi yordamida (qo'llab-quvvatlash –scaffolding) amalga oshiradi. Misol uchun, gapirish malakasi korxonada o'tkaziladigan rol o'yinlari va suhbatlar orqali shakllanadi, bu talabaning yaqin rivojlanish zonasida faol qatnashishini ta'minlaydi. Bundan tashqari, Stiven Krashenning kirish gipotezasi (Input Hypothesis) dual tizimda tinglash ko'nikmalarini yaxshilash uchun asosiy rol o'ynaydi. Krashenning ta'kidlashicha, til o'rganish “i+1” darajadagi tushunarli kirish (comprehensible input) orqali ro'y beradi; dual ta'limda bu korporativ uchrashuvlar yoki podkastlar kabi haqiqiy audio materiallar bilan ta'minlanadi, natijada passiv tinglash faol tushunishga aylanadi. Bu nazariyalar dual ta'limni ingliz tili o'qitishga integratsiya qilish orqali gapirish va tinglash malakalarini yuksaltirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Amaliy jihatdan, nemis kasbiy ta'lim (VET) tizimida qo'llanilgan tajribalar dual yondashuvning an'anaviy usullarga nisbatan 20-30% yuqori natija berishini ko'rsatadi. O'zbekiston oliy ta'limida bu modelni qo'llash uchun nazariy asoslarni mahalliy sharoitga moslashtirish kerak: masalan, Vygotskiy nazariyasini mahalliy korxonalar bilan hamkorlikka, Krashen gipotezasini esa raqamli vositalarga (masalan, Zoom yoki Duolingo) bog'lash. Natijada, dual ta'lim ingliz tili o'qitishni nazariy va amaliy jihatdan boyitib, talabalarning kasbiy

qobiliyatlarini oshiradi. Kelajakdagi ilmiy ishlar bu yondashuvning samaradorligini empirik ma'lumotlar asosida baholashga yo'naltirilishi lozim.

Dual ta'lim tizimi ilk bor Germaniya ta'lim tizimida shakllangan bo'lib, bugungi kunda ko'plab rivojlangan davlatlarda muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda. Ushbu tizimning asosiy g'oyasi — ta'lim va ishlab chiqarishning uzviy integratsiyasini ta'minlashdir.

Dual ta'limda o'quv dasturi ikki asosiy qismdan iborat bo'ladi:

1. nazariy ta'lim;
2. amaliy mashg'ulotlar.

Bu ikki komponent bir-birini to'ldiradi va mustahkamlaydi. Ingliz tilini o'qitishda ham ushbu tamoyil muhim ahamiyat kasb etadi. Nazariy bilimlar grammatik tuzilmalar, leksik birliklar va nutq ko'nikmalarini qamrab olsa, amaliy qismda ushbu bilimlar real kasbiy vaziyatlarda qo'llaniladi. Dual ta'lim tizimi kompetensiyaviy yondashuvga asoslanadi. Ya'ni, o'quvchi faqat bilim emas, balki malaka, ko'nikma va tajribani egallaydi. Ingliz tili fanida bu yondashuv til kompetensiyalarining barcha komponentlarini — tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozishni integrativ tarzda rivojlantirishga xizmat qiladi.

Dual ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitishda quyidagi metodlar alohida ahamiyatga ega:

Ushbu metod tilni muloqot jarayonida o'rganishga asoslanadi. Dual ta'limda o'quvchilar ish joyida ingliz tilida muloqot qilishga majbur bo'ladilar, bu esa kommunikativ metodning samaradorligini oshiradi. Mazkur metod ingliz tilini

muayyan kasbga mos leksika va nutq namunalariga tayangan holda o'rgatishni nazarda tutadi. Masalan, texnik mutaxassislar uchun texnik ingliz tili, iqtisodchilar uchun biznes ingliz tili o'rgatiladi. O'quvchilar ingliz tilida kasbiy loyiha tayyorlaydi, taqdimot qiladi va himoya qiladi. Bu metod til bilan birga tahliliy va ijodiy fikrlashni ham rivojlantiradi. Real ish jarayonlaridan olingan vaziyatlar asosida ingliz tilida muammo yechish mashqlari bajariladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, dual ta'lim tizimi ingliz tilini o'qitishda samarali metodik model hisoblanadi. U nazariya va amaliyotni uyg'unlashtirib, o'quvchilarning kasbiy va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantiradi. Dual ta'lim asosida ingliz tilini o'qitish ta'lim sifati va bitiruvchilarning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **Abduqodirov, A. A. (2020). *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.**
2. **Azimov, Y. S. (2019). *Chet tillarni o'qitish metodikasi*. Toshkent: O'qituvchi.**
3. **Karimov, I. A. (2017). *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent: Ma'naviyat.**
4. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. (2020). *Dual ta'lim tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida*. Toshkent.**
5. **O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2021). *Kasbiy ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi*. Toshkent.**

6. Qodirov, B. R. (2021). Dual ta'lim tizimining ta'lim samaradorligiga ta'siri. *Pedagogik ta'lim*, 3(2), 45–52.
7. Rahmonov, D. T. (2018). *Ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asoslari*. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
8. Saidova, M. S. (2020). Ingliz tilini kasbiy yo'naltirilgan o'qitishning metodik asoslari. *Xalq ta'limi*, 4, 67–72.
9. To'xtayeva, N. A. (2022). Zamonaviy ta'limda CLIL metodining o'rni. *Innovatsion ta'lim*, 1(5), 88–94.
10. Xolmatov, O. H. (2019). *Chet tillarni o'qitishda kommunikativ yondashuv*. Toshkent: Universitet.